

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2018/19:AU5

Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår den motion som väckts med anledning av skrivelsen och lägger skrivelsen till handlingarna.

Riksrevisionen har granskat Arbetsförmedlingens Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget (RiR 2018:12). Mot bakgrund av att Förberedande och orienterande utbildning är en omfattande och kostsam insats och att majoriteten av deltagarna finns inom etableringsuppdraget gör Riksrevisionen bedömningen att det är av stor vikt att så långt som möjligt följa upp hur det går för deltagarna. Riksrevisionen lämnar inga rekommendationer, men hänvisar däremot till tidigare rekommendationer till Arbetsförmedlingen, bl.a. om att skapa bättre förutsättningar för att kunna utvärdera Förberedande och orienterande utbildning.

Utskottet anser liksom regeringen att granskningen är ett viktigt bidrag till den samlade kunskapen om de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

I betänkandet finns en reservation (V).

Behandlade förslag

Skrivelse 2018/19:13 Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget.

Ett yrkande i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget	5
Reservation	9
Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget (V)	9
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Skrivelsen	10
Följdmotionen	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget

Riksdagen avslår motion

2018/19:2998 av Ali Esbati m.fl. (V) och

lägger skrivelse 2018/19:13 till handlingarna.

Reservation (V)

Stockholm den 7 februari 2019

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Anna Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna Johansson (S), Jessica Polfjärd (M), Patrik Björck (S), Saila Quicklund (M), Magnus Persson (SD), Ali Esbati (V), Ebba Hermansson (SD), Johan Andersson (S), Sofia Damm (KD), Alexander Christiansson (SD), Leila Ali-Elmi (MP), Serkan Köse (S), Hanif Bali (M) och Johanna Haraldsson (S).

Redogörelse för ärendet

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 2018/19:13 Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget och en motion som har väckts med anledning av skrivelsen. Förslaget i motionen finns i bilagan.

Enligt riksdagsordningen ska Riksrevisionen lämna sina granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen till riksdagen. Riksdagen ska överlämna rapporterna till regeringen som inom fyra månader ska återkomma i en skrivelse till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder regeringen vidtagit eller avser att vidta med anledning av iakttagelserna i rapporten.

Riksrevisionen överlämnade våren 2018 granskningsrapporten Förberedande och orienterande utbildning – uppföljning av deltagare inom etableringsuppdraget (RiR 2018:12) till riksdagen. I november 2018 informerade företrädare för Riksrevisionen utskottet om granskningsrapporten, och regeringen överlämnade skrivelse 2018/19:13 till riksdagen.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att bl.a. se över Arbetsförmedlingens samtliga inriktningar av Förberedande och orienterande utbildning och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Jämför reservationen (V).

Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har granskat Arbetsförmedlingens Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget. Resultatet av granskningen redovisas i rapporten Förberedande och orienterande utbildning – uppföljning av deltagare inom etableringsuppdraget (RiR 2018:12).

Bakgrund och metod

Riksrevisionen har tidigare granskat Förberedande och orienterande utbildning. I en första rapport (RiR 2016:21) granskades Arbetsförmedlingens styrning, användning och uppföljning av insatsen. I en andra rapport (RiR 2017:20) som omfattade deltagare utanför etableringsuppdraget undersöktes hur väl Förberedande och orienterande utbildning fungerar för att förbättra deltagarnas arbetsmarknadsutfall. Den föreliggande rapporten kompletterar den tidigare rapporten (RiR 2017:20) eftersom den omfattar just deltagare inom etableringsuppdraget, och den ingår inom ramen för samma granskning.

Riksrevisionen konstaterar att Förberedande och orienterande utbildning är en omfattande och kostsam insats och att majoriteten av deltagarna finns inom etableringsuppdraget. Riksrevisionen gör bedömningen att det är av stor vikt att så långt som möjligt följa upp hur det går för deltagarna. Riksrevisionen framhåller att kunskap om hur insatser fungerar är en förutsättning för att Arbetsförmedlingen ska kunna bedriva en effektiv verksamhet som på bästa sätt främjar målet att påskynda målgruppens etablering i arbetslivet.

Granskningen baseras i huvudsak på registerdata, och deltagarnas arbetsmarknadsutfall följs t.o.m. 2015. I granskningen redovisas resultat även för personer som deltagit i Arbetspraktik som första aktivitet, eller som inte deltagit i någon aktivitet som motsvarar ett arbetsmarknadspolitiskt program inom etableringsuppdraget.

Iakttagelser och rekommendationer

Granskningen visar att 37 procent av de som deltog i Förberedande och orienterande utbildning har lämnat Arbetsförmedlingen fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag. Motsvarande siffra för de som deltog i Arbetspraktik är 41 procent.

Av de som deltagit i Förberedande och orienterande utbildning och som lämnat Arbetsförmedlingen har knappt 30 procent lämnat för ett jobb. Knappt hälften, 45 procent, har lämnat på grund av ”okänd orsak” eller ”annan känd orsak”. Okänd orsak innebär att Arbetsförmedlingen inte fått kännedom om anledningen till att personerna inte längre söker jobb genom Arbetsförmedlingen. Annan känd orsak kan innebära att den arbets sökande övergår till annan myndighet, t.ex. Försäkringskassan. Av deltagarna i Förberedande och orienterande utbildning som lämnade av okänd eller annan känd orsak har upp till 70 procent lämnat arbetskraften, och upp till 20 procent har sysselsättning.

Av deltagarna i Arbetspraktik som lämnat Arbetsförmedlingen har knappt 40 procent lämnat för ett jobb, och knappt 35 procent har lämnat av okänd orsak eller annan känd orsak. Av de som inte deltog i någon aktivitet (som tillhör gruppen arbetsmarknadspolitiska program) har 62 procent lämnat Arbetsförmedlingen.

När det gäller könsskillnader visar granskningen att bland män som deltagit i Förberedande och orienterande utbildning är den vanligaste orsaken till att de lämnat Arbetsförmedlingen inom fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag att de hittat ett jobb. Bland kvinnor som lämnat Arbetsförmedlingen är den vanligaste orsaken att de lämnat av annan känd orsak (och ofta har de lämnat arbetskraften).

Riksrevisionen konstaterar att uppföljningen och utvärderingen av Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget är bristfällig, trots att insatsen är både omfattande och kostsam. I sammanhanget påpekas bl.a. att Arbetsförmedlingen enligt sin instruktion ska analysera, följa upp och utvärdera hur myndighetens verksamhet och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna påverkar arbetsmarknadens funktionssätt.

Resultatet av granskningen leder Riksrevisionen till slutsatsen att det tar lång tid för många av deltagarna i etableringsuppdraget att hitta ett jobb, och många lämnar arbetskraften. Även om granskningen visar att möjligheterna att hitta jobb varierar inom etableringsuppdraget går det inte att fastställa om detta beror på vilken aktivitet de nyanlända deltagit i eller att individer som deltar i olika aktiviteter skiljer sig åt på andra sätt. Riksrevisionen beskriver det som att brist på kunskap om hur insatser fungerar kan få flera konsekvenser, bl.a. att personer är utan arbete längre tid än nödvändigt och att resurser inte används på bästa sätt.

Avslutningsvis drar Riksrevisionen slutsatsen att det är viktigt att ytterligare öka kunskapen om varför vissa deltagare lämnar arbetskraften. Riksrevisionen framhåller att ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det

viktigt att så många som möjligt deltar i arbetskraften. Det kan enligt myndigheten också vara viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv.

Riksrevisionen lämnar inga rekommendationer, men hänvisar däremot till tidigare rekommendationer till Arbetsförmedlingen, bl.a. om att skapa bättre förutsättningar för utvärdering av Förberedande och orienterande utbildning.

Regeringens skrivelse

I skrivelse 2018/19:13 Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget konstaterar regeringen att Förberedande och orienterande utbildning som en del av arbetsmarknadspolitiken syftar till att den arbetssökande ska förbereda sig för att delta i ett annat arbetsmarknadspolitiskt program, i en utbildning eller för arbete. Regeringen gör bedömningen att Förberedande och orienterande utbildning behöver kompletteras med andra insatser som också påverkar de nyanländas etableringsmöjligheter. Regeringen anför att Riksrevisionens granskning bidrar till att öka den samlade kunskapen om de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Regeringen anser att Riksrevisionens rapport i och med skrivelsen är slutbehandlad.

Motionen

Mot bakgrund av Riksrevisionens granskning konstaterar Vänsterpartiet i kommittémotion 2018/19:2998 av Ali Esbati m.fl. att det finns brister när det gäller t.ex. uppföljning och utvärdering. Det finns därmed ett stort utrymme för förbättringar. Men till problemet hör också en kvarvarande föreställning om att arbetslösa som står långt från arbetsmarknaden behöver ”aktiveras” genom åtgärder som kan ha ett tveksamt värde för den arbetslöse och som många gånger framför allt tycks ha till syfte att kontrollera den arbetslöses tid och vardag. Enligt Vänsterpartiet gäller detta i många fall Förberedande och orienterande utbildning, samtidigt som externa leverantörer här ser en möjlighet att organisera ett program och få betalt för det.

Mot denna bakgrund anser Vänsterpartiet att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över Arbetsförmedlingens samtliga inriktningar av Förberedande och orienterande utbildning, analysera de drivande idéerna bakom inriktningarna samt se över möjligheterna att i större utsträckning genomföra sådana åtgärder i Arbetsförmedlingens regi i stället för att upphandla dem.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att Riksrevisionen i två tidigare rapporter granskat Förberedande och orienterande utbildning. Utskottet anser liksom regeringen att

denna granskning tillsammans med de tidigare granskningarna är ett viktigt bidrag till den samlade kunskapen om de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Det bör i sammanhanget uppmärksammas att ett enhälligt utskott under förra mandatperioden tillstyrkte ett tillkännagivande om att regeringen bör vidta åtgärder för att insatsen Förberedande och orienterande utbildning ska kunna följas upp på ett bättre sätt (bet. 2016/17:AU13, rskr. 2016/17:308). Utskottet noterar att Arbetsförmedlingen genom regleringsbrev fått i uppdrag att senast den 22 februari 2019 redogöra för vad man gör för att förbättra möjligheterna att följa upp Förberedande och orienterande utbildning. Utskottet kommer att fortsätta att följa frågan noggrant.

När det gäller Vänsterpartiets yrkande håller utskottet visserligen med om att det inte finns något värde i att anvisa personer till program enbart för att de ska aktiveras, vilket enligt granskningen verkar ha varit fallet inom delar av Förberedande och orienterande utbildning. Enligt utskottet är det självklart av största vikt att rätt stöd ges utifrån individens behov och förutsättningarna på arbetsmarknaden.

När det gäller vilka aktörer som ska genomföra insatsen Förberedande och orienterande utbildning håller utskottet dock inte med Vänsterpartiet om att det är Arbetsförmedlingen som i större utsträckning borde vara utförare. Utskottet konstaterar att enligt den sakpolitiska överenskommelsen som nyligen ingicks mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet ska Arbetsförmedlingen reformeras i grunden. Arbetsförmedlingen ska fortsätta att ha ett myndighetsansvar för arbetsmarknadspolitiken men det är fristående aktörer som ska matcha och rusta arbetssökande för de lediga jobben.

Utskottet noterar också Arbetsmarknadsutredningens slutbetänkande som nyligen överlämnats till regeringen och föredragits för utskottet (SOU 2019:3). Utskottet bedömer att utredningens förslag kan vara ett viktigt kunskapsunderlag i den fortsatta diskussionen om reformeringen av Arbetsförmedlingens uppdrag.

Sammanfattningsvis föreslår utskottet att riksdagen avslår motionsyrkandet och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Reservation

Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget (V)

av Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:2998 av Ali Esbati m.fl. (V) och
lägger skrivelse 2018/19:13 till handlingarna.

Ställningstagande

Mot bakgrund av Riksrevisionens granskning av Förberedande och orienterande utbildning anser Vänsterpartiet att det finns ett stort utrymme för förbättringar. Till skillnad från utskottet anser jag att de problem som uppdragets i form av åtgärder av tveksamt värde för den arbetslösa är en indikation på att Arbetsförmedlingen i större utsträckning än vad som nu är fallet bör ansvara för att utföra insatser av typen Förberedande och orienterande utbildning. Jag anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över Arbetsförmedlingens samtliga inriktningar av Förberedande och orienterande utbildning, analysera de drivande idéerna bakom inriktningarna samt se över möjligheterna att i större utsträckning genomföra sådana åtgärder i Arbetsförmedlingens regi i stället för att upphandla dem. Jag vidhåller därmed den uppfattning som Vänsterpartiet framförde när utskottet under den förra mandatperioden behandlade en skrivelse från regeringen med anledning av en tidigare granskning av Förberedande och orienterande utbildning.

När det gäller utskottets hänvisning till det s.k. januariavtalet vänder jag mig mot den dominerande roll som ges till fristående aktörer i fråga om att matcha och rusta arbets sökande för de lediga jobben. Förutom vad jag anfört ovan noterar jag att Arbetsmarknadsutredningen, som presenterades nyligen, slår fast att forskningen inte ger stöd för att privata utförare av arbetsmarknadstjänster uppnår bättre resultat än offentliga. I stället för att utifrån kunskaper och erfarenheter metodiskt och seriöst försöka förbättra Arbetsförmedlingens insatser, riskerar den väg som regeringen nu slår in på med januariavtalet att okontrollerat mångfaldiga de problem som vi har pekat på i vår motion.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2018/19:13 Riksrevisionens rapport om uppföljning av deltagare i förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget.

Följdmotionen

2018/19:2998 av Ali Esbati m.fl. (V):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över Arbetsförmedlingens samtliga inriktningar av förberedande och orienterande utbildning, analysera de drivande idéerna bakom inriktningarna samt se över möjligheterna att i större utsträckning genomföra sådana åtgärder i Arbetsförmedlingens regi i stället för att upphandla dem, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.